

Veikko Erkkilä - Pekka Iivari: Jätetyt kodit, tuhotut sillat. Lapin sodan monta historiaa.

Otava 2015. 432 s. ISBN 978-951-1-28762-9.

Neuvostoliitto määräsi Suomen valtion ajamaan alueeltaan pois siihenastiset saksalaiset aseveljet kymmenen päivän määräajassa. Niin lyhyessä ajassa saksalaisten vetäytyminen oli käytännössä mahdotonta, ja Neuvostoliiton uhan alla suomalaissotilaat joutuivat siksi todellisiin sotatoimiin saksalaisia vastaan. Kirjan tekijät Veikko Erkkilä ja Pekka Iivari toteavat alkusanoissaan: ”Keskeinen myytti Lapin sodasta on, että siviilit pakenivat saksalaisia sotilaita. Todellisuudessa evakkoon lähteneet ihmiset eivät paenneet saksalaisia. He noudattivat evakointikäskyä, ja usein saksalaiset auttoivat lähtövalmisteluissa ja kuljetuksissa. Pelättiin, että Neuvostoliitto miehittää Pohjois-Suomen, mikä aiheutti kouristuksenomaisen reaktion kylissä ja kaupungeissa.”

Kirjassa tarkastellaan Lapin sodan tapahtumia sotilaalliselta kannalta, mutta laajasti myös siviiliväestön kannalta. Tarkastelukulma vaihtelee sotatapahtumien kuvauksista ja päivämääristä ihmisten kokemuksiin, tunteisiin ja ajatuksiin. Huomionsa saavat suomalaiset ja saksalaiset, mutta myös ruotsalaiset, norjalaiset, kolttasaamelaiset ja osin venäläisetkin.

Kerronta on elävää ja selkeätä. Teksti alkaa kuvauksella kahden tunnin varoitusajalla evakkoon lähdöstä Rovaniemeltä lokakuussa 1944. Saksalaisessa sotilasautossa lähtee 21-vuotias keittäjä Saima Huotari saksalaisten mukana lentokoneelle, joka lentää Norjaan. Jännityskertomuksen tapaan kerronta etenee esitellen mukana olleiden nimiä ja tarkoituksia.

Nimet eivät ole keksittyjä, vaan kaikki tiedot perustuvat sota-arkistoihin sekä henkilöiden omiin kertomuksiin. Tässä ansaitsee kiitosmaininnan kahden taitavan kirjoittajan oivallinen yhteistyö. Paljon historian tosiasioita, nimiä ja päivämääriä on sujuvasti liitetty ihmisten kokemuksiin, ajatuksiin ja tunteisiin.

Kirjan kerronta etenee ajallisesti aivan nykypäiviin asti. Kerrotaan mm. Katja Ketun

kirjasta Kätilö, jonka pohjalta tehty suomalainen elokuva parhaillaan kerää huomattavia kansainvälisiä filmialan palkintoja. Saksalaissoitilaiden hautamuistomerkki on sotien jälkeen perustettu Rovaniemen lähelle Norvajärvelle. Sen avajaistapahtuma elokuun viimeisenä päivänä 1963 on ollut vaikuttava tilaisuus, jonne tuli lappilaisia ihmisiä linja-autoittain paheksumaan tapahtumaa. Norvajärvelle on haudattu 2683 saksalaista sotavainajaa. Kirjassa on tietoja myös erityislaatuudesta 2010-luvulla alkaneesta viisumivapaudesta Norjan Kirkkoniemen ja Venäjälle kuuluvan Nikelin ja Zapoljarnyin välillä. Jälleenrakentamisen aikana Lappiin asutettiin mm. 13.000 karjalaista evakkoa, sekä paljon Petsamosta tulleita ihmisiä. Erinomaisen tietopaketin täydentää selkeä Pohjois-Suomen ja lähinaapureiden alueita kuvaava karttapiirros kirjan kansien sisäaukeamilla. Tämä kirja antaa paljon tietoja Lapin sodasta ja auttaa ymmärtämään siihen liittyviä monia asioita, joista ei ole tähän asti paljonkaan julkisuudessa puhuttu.

Lauri Kosonen